

ÎNFIINȚAREA PRIMULUI MUZEU CONSACRAT CIVILIZAȚIEI CUCUTENI DIN ROMÂNIA

DE

DAN MONAH

Un vechi deziderat, înființarea unui muzeu dedicat strălucitei civilizații calcolitice Cucuteni, a fost, în sfârșit, îndeplinit. Evenimentul s-a petrecut la 24 iunie 2005 în orașul Piatra Neamț. Ideea unui muzeu Cucuteni este veche și în ultimii 30 de ani a fost periodic reiterată cu diverse prilejuri, dar, din păcate, au trebuit să treacă trei decenii până când a prins contur.

Se pune firesc întrebarea de ce primul muzeu Cucuteni a apărut la Piatra Neamț. Răspunsul este simplu. De peste o jumătate de secol Piatra Neamț este un centru important al cercetării culturii Cucuteni. Acest adevăr este cunoscut și recunoscut de arheologii români și străini, iar datorită Muzeului Regional Arheologic, fondat de Constantin Matasă în 1934, și publicul larg a avut posibilitatea să cunoască capodoperele artei cucuteniene și să se inițieze în problematica atât de interesantă a celei mai înalte civilizații calcolitice din Europa de sud-est.

Cu mulți ani în urmă profesorul Vladimir Dumitrescu afirma că la Piatra Neamț se afla cea mai reprezentativă colecție de ceramică Cucuteni. Constituirea colecției a început în urmă cu peste 70 de ani. Părintele Constantin Matasă a început în anii '20 ai secolului trecut să culegă informații asupra vestigiilor arheologice din județul Neamț. Conștient de necesitatea unei abordări profesioniste a cercetărilor arheologice el a apelat la ajutorul arheologilor de la Muzeul Național de Antichități din București. Intensele cercetări perieghetice ale părintelui Matasă, care nu s-au limitat doar la județul Neamț ci la întreaga regiune subcarpatică a Moldovei, au dus la descoperirea unui număr important de stațiuni arheologice din toate epocile istorice. Dar, stațiunile cucuteniene se detașau de celelalte prin bogăția și frumusețea ceramicii pictate. Constantin Matasă i-a convins și ajutat pe Radu și Ecaterina Vulpe, Vladimir și Hortensia Dumitrescu să întreprindă săpături sistematice în stațiunile cucuteniene semnalate de el.

După o laborioasă ucenicie făcută pe lângă Radu Vulpe, Vladimir Dumitrescu și Hortensia Dumitrescu, Constantin Matasă efectuează independent câteva săpături dintre care cea de la Bodești-Frumușica, pe care o va publica într-o monografie, este cea mai importantă. Trebuie să amintim faptul că este prima monografie a unei stațiuni cucuteniene realizată în România și este, de asemenea, important să reținem că este publicată într-o limbă de circulație internațională. Materialele descoperite la Frumușica și cele rezultate din săpăturile efectuate împreună cu Radu Vulpe și Vladimir Dumitrescu vor constitui nucleul Muzeului Regional Arheologic din Piatra Neamț. Muzeul din „orașul de sub munte” și-a câștigat repede o bună reputație, atât în țară cât și în străinătate, impunându-se ca un punct de referință în cercetarea cucutenianului.

Descoperirea, în 1936 la Izvoare-Piatra Neamț, de către Radu Vulpe asistat de C. Matasă a culturii Precucuteni a mărit atractivitatea și faima muzeului pietrean. O dovadă în acest sens este vizita făcută, în condiții excepționale, de război, de arheologul ucrainian Nicolae Danilenko, în august 1944, la muzeul întemeiat de Constantin Matasă.

Cu toată izolarea din perioada comunistă muzeul din Piatra Neamț a fost vizitat de figuri emblematiche ale arheologiei mondiale care au apreciat valoarea colecțiilor sale. Dintre acestea le vom cita doar pe Tatiana Passek și Marija Gimbutas. După dispariția lui Constantin Matasă muzeul a desfășurat o vie activitate de prospectare a vestigiilor arheologice din regiunea subcarpatică a Moldovei, activitate care a contribuit la îmbogățirea și diversificarea colecțiilor. Săpăturile de la Ghelăiești, Poduri, Izvoare, Podei-Tg. Ocna, Văleni,

Luca-Poiana Slatinii au adus, în colecțiile muzeului, piese de valoare excepțională. În afara materialelor arheologice provenite din cercetări proprii, datorită prestigiului și reputației de profesionalism de care se bucură muzeul o serie de cercetători au transferat materialele provenite din propriile săpături muzeului nemțean. Hortensia și Vladimir Dumitrescu au cedat materialele din săpăturile de la Traian Dealul Viei și Dealul Fântânilor, Silvia Marinescu-Bîlcu pe cele de la Târpești, iar Mircea Petrescu-Dîmbovița o parte din materialele de la Trușești. Sprijinul de care s-a bucurat muzeul nemțean a fost determinată și de dorința cercetătorilor de a completa colecția din Piatra Neamț care devenise un punct de referință pe scară europeană.

Muzeul din Piatra Neamț nu s-a limitat doar la activitatea de cercetare și expunere a descoperirilor ci, din 1969, a început o activitate editorială care își propunea obiective ambițioase. În 1969 este publicat primul număr din revista *Memoria Antiquitatis*, ajunsă acum la al 23-lea volum, iar în 1973 este lansată colecția *Bibliotheca Memoriae Antiquitatis* în cadrul căreia au apărut 15 volume, cea mai mare parte a aparițiilor fiind consacrată culturii Cucuteni.

În mod firesc, muzeul din Piatra Neamț a fost preocupat de realizarea unor expoziții temporare prin care să facă cunoscut și să valorifice excepționalul patrimoniu pe care-l deține. Până în 1989 nu au putut fi organizate decât expoziții în țară, o singură expoziție, cea din 1984, a putut fi admirată și de participanții la coloclul internațional de la Iași și Piatra Neamț dedicat centenarului descoperirii stațiunii de la Cucuteni. Aprecierile cercetătorilor din străinătate au fost extrem de elogioase. Probabil și datorită acestei expoziții Marija Gimbutas a notat o frază memorabilă: „*Cucuteni is one of the best explored and richest cultures of Old Europe, a true civilization in the best meaning of the word*”.

După 1990, activitatea publicistică și expozițională a muzeului din Piatra Neamț s-a intensificat. Au fost organizate și itinerate, în colaborare cu muzee din țară și din Basarabia, mai multe expoziții care s-au bucurat de mult succes. În 1997 a fost organizată, la Salonik, capitală a culturii europene, prima expoziție, în străinătate, consacrată civilizației Cucuteni. Însoțită de un excelent catalog, în limbile engleză și neogreacă, expoziția poate fi considerată o primă tentativă de a face cunoscut peste hotare ceea ce a fost numit „fenomenul Cucuteni”. Alte expoziții au fost realizate cu ocazia colocviilor internaționale care au avut loc la Piatra Neamț și Bacău în anii 1994, 1995 și 2004.

Un vechi deziderat a fost și înființarea unei instituții de cercetare care să se consacre investigării civilizației Cucuteni. Din nou Piatra Neamț a avut un răspuns prompt față de alte centre cu o tradiție și forță științifică mai mare. La 15 aprilie 1995 a fost înființat, la Piatra Neamț, Centrul de Cercetare a Culturii Cucuteni care, apoi, a fost transformat în Centrul Internațional pentru Cercetarea Culturii Cucuteni. Noua instituție, subordonată Complexului Muzeal Județean Neamț, a avut, în cei 10 ani de la înființare o activitate demnă de toată prețuirea. A participat la săpăturile din *tell*-ul calcolitic de la Poduri-Dealul Ghindaru, a efectuat săpături proprii în stațiuni neolitice și calcolitice din regiunea Subcarpatică, a participat la organizarea mai multor expoziții și reuniuni științifice naționale și internaționale, și, mai ales, a contribuit la publicarea unui număr impresionant de volume consacrate fenomenului Cucuteni.

Urmarea firească a acestei activități a fost înființarea noului muzeu consacrat în întregime civilizației Cucuteni. Muzeul este adăpostit în clădirea vechii bănci Petrodava care, după naționalizare, a devenit filială a B.N.R. Clădirea, cu o arhitectonică potrivită pentru un muzeu, se află pe strada Ștefan cel Mare, flancând piața în care se găsește biserica și turnul ctitorite de Ștefan cel Mare, Muzeul de Artă și Muzeul Etnografic. Întregul ansamblu se află în incinta fostei curți domnești de la Piatra Neamț, o zonă restrânsă în care se găsesc mai multe obiective culturale de interes turistic. În imediata apropiere de Piața Ștefan cel Mare se găsesc hrubele Curții Domnești, în care este amenajată o mică expoziție cu obiecte medievale. Tot în apropiere se află și binecunoscutul teatru din Piatra Neamț. Prin deschiderea noului muzeu, în centrul orașului, a fost creată o „masă critică” de obiective culturale care vor avea ca efect stimularea turismului cultural.

Clădirea muzeului, cu parter, două etaje și mansardă, arc ziduri de piatră, o arhitectură sobră, perfect integrată în peisajul și tradiția orașului. Muzeul adăpostește expoziția „*Religia și arta culturii Cucuteni*” care prezintă publicului cele mai reprezentative piese de acest gen din colecțiile muzeului pietrean, dar și exponate provenind din colecțiile fundației „Cucuteni pentru mileniul III” din București și a muzeelor din Bacău, Botoșani, Onești, Roman, Suceava și Vaslui. La realizarea expoziției au contribuit cu piese și Muzeul Național de Istorie a României, Colecția „Dr. Emilia și Romeo Dumitrescu” din București, Seminarul Arheologic al Facultății de Istorie din Iași, Institutul de Arheologie Iași și Muzeul Liceului din Tg. Frumos.

Concepția expoziției este destul de simplă. La parter este expusă ceramica iar la etaj sunt găzduite statuetele și figurinele antropomorfe și zoomorfe. Datorită valorii pieselor acestea nu sunt expuse liber, ci adăpostite în vitrine, fiecare vitrină fiind luminată cu spoturi de lumină. Deoarece întrecga expoziție folosește lumina artificială s-a reușit crearea unei atmosfere de mister potrivită pentru o astfel de expoziție. Materialele complementare nu sunt foarte numeroase, dar înlesnesc vizitatorului să-și facă o idee destul de precisă asupra religiei și artei civilizației Cucuteni. Realizatorii expoziției oferă vizitatorilor și câteva informații despre modul în care s-a născut noul muzeu și chiar sumare informații asupra istoricului clădirii.

Într-o încăpere adiacentă mării sălii de la parter este schițat succint dar sugestiv un istoric al cercetărilor asupra civilizației Cucuteni, fiind expuse fotografiile ale cercetătorilor români și străini și publicațiile care au contribuit la cunoașterea fenomenului Cucuteni. Un punct de interes pentru vizitatori îl constituie valorosul tezaur de la Brad. „Comoara” de la Brad este alcătuită dintr-un *askos* în care erau depozitate 480 de obiecte, printre care dintre care un topor de aramă, armă de paradă, două brățări masive din același metal, două discuri de aur, 287 de mărgele de cupru și 182 canini de cerb nobil. Această acumulare de obiecte prețioase semnalează o timpurie ierarhizare a societății cucuteniene, dar și relațiile de schimb existente între comunitățile calcolitice din această regiune a Europei.

Piesele expuse în prima sală arată evoluția ceramicii de la Precucuteni și până la ultimele manifestări Cucuteni. Ceramica precucuteniană este mai sobră, decorarea ei fiind făcută cu ajutorul canelurilor, inciziilor și imprimărilor. Culoarea este mai rar prezentă, apărând, în special, sub forma încrustărilor cu alb sau a picturii crude. Vasele cu forme deosebite nu lipsesc, acestea fiind considerate ca fiind folosite în cadrul unor ceremonii religioase. Piesele ceramice nu sunt expuse în obișnuita succesiune cronologică ci grupate în funcție de afinități estetice.

Ceramica fazei A, definită ca barocul artei Cucuteni, impresionează prin bogăția și armonia culorilor și perfecta adaptare a decorului la forma vasului. Nu lipsesc din această secțiune piese celebre ca vasul cu colonele de la Izvoare, paharul cu decor spiralat de la Frumușica, suporturile cilindrice de la Poduri și Bălțați și multe alte piese de mare valoare artistică. Perioada de căutări artistice, cunoscută sub numele de faza Cucuteni A-B, ne semnalează o lume care-și pune întrebări și caută răspunsuri. Acum se produce o reformă religioasă care va avea consecințe și asupra expresiei artistice. Exuberanța fazei de început se pierde și, nu știm din ce motive, culoarea neagră devine predominantă în pictură. Nici din această epocă piesele cu mare valoare artistică nu lipsesc, un bun exemplu constituindu-l exemplare de la Traian-Dealul Fântânilor și Ghelăiești-Nedeia.

Faza Cucuteni A-B este o epocă caracterizată de o pictură sobră, în care domină culorile închise, și care pregătește apariția rafinatului stil E din faza Cucuteni B. Formele bizare ca vasele-binoclu și cele îngemănate nu lipsesc, toate semnalând existența unor idei și ritualuri religioase dificil de reconstituit. Ar fi de semnalat enigmatică amforă cu decor pictat în labirint, descoperită la Ghelăiești-Nedeia, piesă care ar putea inspira numeroase ipoteze.

Spre sfârșitul culturii Cucuteni producția de ceramică de prestigiu capătă proporții greu de imaginat, iar tehnica vaselor atinge perfecțiunea. Decorul pictat, sobru la început, își recapătă vioiciune prin reintroducerea roșului și prin înserarea unor imagini de animale: feline, șerpi și chiar păsări. Deși apar și siluete umane aceste sunt statice, fără reală valoare artistică, dar ne oferă prețioase informații asupra universului religios al triburilor Cucuteni. Nu lipsesc din expoziție piese celebre ca vasul cu bucraniu și craterul cu șerpi de la Podei-Tg. Ocna, elegantul și sobrul vas-binoclu de la Ghelăiești sau marele vas de provizii decorat cu spirală fugătoare în care a fost descoperit complexul de cult din aceeași stațiune.

Deși expoziția noului muzeu de la Piatra Neamț este realizată într-o manieră oarecum tradițională nici inovațiile nu lipsesc. În sala de la parter a fost inteligent folosită o casă de fier aparținând fostei bănci. Poarta blindată a fost deschisă, iar printre gratiile de siguranță, pot fi văzute mai multe vase de mare valoare artistică expuse în acest spațiu special. Trebuie să apreciem și ideea organizatorilor de a asigura vizitatorilor un fond muzical potrivit. Probabil acesta va fi diversificat și adaptat pentru a fi într-o mai bună concordanță cu expoziția.

Al doilea nivel este folosit pentru expunerea pieselor aflate în legătură cu religia triburilor Cucuteni. Statuetele și figurinele antropomorfe și zoomorfe dar și machetele de sanctuare, vasele antropomorfe și zoomorfe și tronurile reușesc să transmită vizitatorului ceva din atmosfera mistică a epocii. Expoziția reunește aproape toate complexele de cult descoperite în România. Stațiunea Poduri-Dealul Ghindaru este reprezentată

de complexul de cult numit „Sfânta Familie”. Cunoscutul set de obiecte sacre „Soborul Zeițelor”, din aceeași stațiune, se află acum într-o expoziție în Austria și va fi expus la Piatra Neamț în luna octombrie. Interesantul complex de cult de la Isaiia pare să aștepte înapoierea *Soborului* pentru a demonstra unitatea religioasă a triburilor Precucuteni. Nu lipsesc nici complexele de cult de la Dumești, și Buznea, iar stațiunea de la Ghelăiești este reprezentată de complexul cosmogonic, bine cunoscut, dar și de nu mai puțin interesanta macheta de sanctuar cu cele patru statuete antropomorfe care-i aparțin. Apreciem, în mod deosebit, maniera de expunere a complexului de la Buznea pentru care organizatorii au găsit o soluție fericită care îi sporește spectaculozitatea. Sunt multe piese, extrem de interesante, la care am fi tentați să ne oprim, dar nu ne-am propus să trecem în revistă toate exponatele noului muzeu.

Expoziția este completată cu două săli de proiecție video unde vizitatorii pot să urmărească mai multe filme de scurt metraj, *power point*-uri și fotografii înfățișând principalele personalități care au contribuit la cunoașterea civilizației Cucuteni. Datorită proiecțiilor amintite vizitatorii pot să urmărească principalele descoperiri din aria culturii Cucuteni, să se informeze asupra celor mai noi direcții de cercetare. Putem spune fără teamă de a greși că noul muzeu din Piatra Neamț constituie o realizare muzeografică deosebită, care se va bucura de succes la public.

Vernisajul, cu un public neobișnuit de numeros, s-a bucurat de participarea academicianului Mircea Petrescu-Dîmbovița, a Directorului Institutului de Arheologie și Etnografie din Chișinău Dr. Valentin Dergacev, a Dr. Mihailo Videiko de la Institutul de Arheologie din Kiev a numeroși arheologi și directori de muzee din Moldova și Transilvania.

În încheiere, considerăm că organizatorii noului muzeu și în special directorul Complexului Muzeal Județean Neamț Dr. Gheorghe Dumitroaia merită calde felicitări pentru eforturile și realizările lor. Noul muzeu de la Piatra Neamț constituie și o provocare, în sensul bun al cuvântului, la adresa Bucureștiului și poate al altor centre care ar trebui să organizeze muzee moderne, specializate dar și atractive pentru un public larg.

L'OUVERTURE DU PREMIER MUSÉE DE ROUMANIE DÉDIÉ À LA CIVILISATION CUCUTENI

RÉSUMÉ

Le 24 juillet 2005 on a inauguré à Piatra Neamț le premier musée consacré à la civilisation calcholithique Cucuteni. La cérémonie a bénéficié de la présence de l'académicien Mircea Petrescu- Dîmbovița, des autorités locales, des invités de l'étranger (Dr. Valentin Dergacev, le directeur de l'Institut d'Archéologie et Ethnographie de Chișinău, Dr. Mikhaïlo Videiko de l'Institut d'Archéologie de Kiev) et d'un nombreux public.

Le bâtiment du musée, avec rez-de-chaussée, deux étages et mansarde, d'une architecture sobre s'accorde parfaitement avec le paysage et la tradition de la ville. Le musée héberge l'exposition *Religion et art de la culture Cucuteni* qui présente les plus représentatives pièces de ce genre des collections du musée, des collections particulières et des autres musées de Roumanie. La conception de l'exposition est assez simple. Le rez-de-chaussée héberge la céramique et à l'étage on retrouve des statuettes anthropomorphes et zoomorphes et d'autres objets de culte. Les organisateurs ont réussi à créer une atmosphère de mystère indiquée pour une telle exposition. Les textes et les photographies, peu nombreux, aident le visiteur à se créer une idée assez précise sur la religion et l'art de la civilisation Cucuteni. Les réalisateurs offrent également des informations sur la naissance du nouveau musée et sur l'historique du bâtiment.

Dans une pièce adjacente à la grande salle du rez-de-chaussée on a esquissé brièvement un suggestif historique des recherches sur la civilisation Cucuteni avec des photographies des chercheurs roumains et étrangers et des publications qui ont contribué à la connaissance du phénomène Cucuteni. On peut y voir également des projections cinématographiques dont les chef-d'oeuvres cucuteniens, les énigmes de la religion des tribus Cucuteni ou l'archéologie expérimentale font l'objet.

Nous espérons que le nouveau musée, moderne et élégant, va attirer de nombreux visiteurs, de Roumanie comme de l'étranger, désirant connaître l'une des plus splendides cultures préhistoriques de l'Europe.

INTERNATIONAL SYMPOSIUM
ETHNIC CONTACTS AND CULTURAL EXCHANGES
NORTH AND WEST OF THE BLACK SEA
FROM THE GREEK COLONIZATION TO THE PRESENT

DE

VICTOR COJOCARU, ADRIAN PORUCIUC

In the period 12-17 June 2005 the Institute of Archaeology of Iași (belonging to the Iași Branch of the Romanian Academy) organized a thematic international symposium entitled *Ethnic Contacts and Cultural Exchanges North and West of the Black Sea from the Greek Colonization to the Present*. The symposium was initiated in collaboration with the "A. D. Xenopol" Institute of History, and with help from the ASTRA Association ("Mihail Kogălniceanu" Department, chaired by Ms Areta Moșu). Significant support also came from the Goethe-Zentrum of Iași, the Museum of Romanian Literature in Iași, the Metropolitan Seat of Moldavia and Bucovina, and the Archiepiscopate of Suceava and Rădăuți.

The academic gathering under discussion reflects a tradition of fruitful collaboration between research institutions of Romania, the Republic of Moldova, Ukraine, and other neighboring states. The symposium went on in very favorable conditions, and it enjoyed the interest of the specialists and students, as well as of the cultural circles and mass media in Iași. The 94 papers delivered on the occasion were distributed as follows: 44 in the session of ancient history and archaeology; 25 in the session of medieval history and archaeology; 25 in the session of modern and contemporary history (in that respect, see the program of the symposium). The authors of the presentations were both prestigious specialists and younger colleagues from the following countries: Bulgaria, Germany, Great Britain, Hungary, Poland, the Republic of Moldavia, Romania, Russia, and Ukraine.

The presentations (most of which showed high scientific level) dealt with problems implied by ethnic contacts and cultural exchange in areas north and west of the Black Sea, the sources being archaeological, literary, epigraphic, numismatic, and imagological. The debates that followed practically each presentation proved to be extremely interesting and useful, and they contributed much to the achievement of more profound knowledge of the investigated aspects. This concise note will not allow an enumeration of the titles of all presentations; therefore only some examples for each of the three sessions will be given below, depending on the higher degree of interest raised by the mentioned papers.

For the session of ancient history and archaeology, worth mentioning are the following papers (in the order of their occurrence in the program): *A Chronological View on the Cultural Exchanges in the Northwest Pontic Area in the Middle of the First Millenium BC* (I. Niculiță, A. Zanoci – Chișinău); *Rom und Chersonesus Taurica. Die Beziehungen zwischen beiden Staaten im Lichte der Ehrung von T. Aurelius Calpurnianus Apollonides* (R. Haensch – München); *Skaven und Freigelassene auf bosporanischen Grabreliefs* (C. von Behren – Trier); *Lexical Elements that Reflect Contacts between Old Germanic and Autochthonous Populations of Southeast Europe* (A. Poruciuc – Iași); *Die Beziehungen zwischen Griechen und „Barbaren“ im Norden und Nordwesten des Pontos Euxeinos zwischen dem 7. und dem 1. Jh. v. Chr. Zur Geschichte ihrer Erforschung* (V. Cojocaru - Iași); *Scythians and Thracians in Northeast Bulgaria: Mutual Influence in Metalworks (5th-3rd Centuries BC)* (A. Minchev – Varna); *On the Scythian-Chersonese*

Relationships during the Last Third of the 4th Century and the First Third of the 3rd Century BC (S. Lantsov – Simferopol); *Celtic Presence in Dobruđa: Onomastic Evidence* (A. Falileyev – Aberystwyth).

Among the papers delivered in the session of medieval history and archaeology outstanding were the following ones: *Terminologie politique dans les textes byzantins à l'époque des Paléologues* (S. Nicolae – București); *Ethnic and Cultural Contacts in the Prut-Dniestr Area during 8th-11th Centuries* (S. Mesteșă – Chișinău); *The Khazarian-Bulgar Church in the Suburbs of Byzantine Chersones* (T. Jashaeva, E. Denisova – Sevastopol); *The 1365-1387 Conflict between Genoa and the Golden Horde as Reflected in the Genoese Fortification of Crimea* (S. Bocharov – Simferopol); *A 15th Century Private Italian Signoria North of the Black Sea* (V. Myts – Simferopol); *Confessional Exchanges between Moldavia, Halicz and Lithuania in the Second Half of the 14th Century and the First Half of the 15th Century* (F. Solomon – Iași); *Contributions concernant les relations ecclésiastiques roumaino-bulgare au XVIIe siècle* (P. Zahariuc – Iași); *The linguistic Expression of Politeness as Manifestation of Cultural Contact in Latin External Correspondence of Moldavian Hospodars (the 14th-18th Centuries)* (M. Paraschiv – Iași).

Outstanding were also the following presentations included in the session of modern and contemporary history: *Entre Est et Ouest: un problème d'histoire culturelle* (A. Zub – Iași); *New Evidence on the Activity of the Corps of Romanian Volunteers in Russia during the Great War* (D. Ivănescu – Iași); *A View on Late 19th-Early 20th Century Letters from Romania Preserved in the Archives of the Institute of Archaeology of the National Ukrainian Academy* (G. Stanitsina, V. Stanitsina – Kiev); *A. Skalkovski – „Karamzin von Bessarabien?”* (I. Șarov, I. Ojog – Chișinău); *The Contribution of Pavel Kiseleff to the Modernization Process of the Romanian Society* (D. Vitcu – Iași); *The Romanian Historiography in Peripheral Areas: Between the Revelation of a Moment and the Burden of Consequences* (I. Luceac – Cernăuți); *Eine vergessene Minderheit – Die Schweizer in Bessarabien* (K. Lasch – Jena/Cluj-Napoca). Whoever may be interested in a detailed image of the papers and topics of the symposium could resort to the program and the volume of summaries, both published by the Trinitas Publishing House of Iași.

Worth mentioning is that most participants joined the three-day excursion that stood for a final part of the symposium proper. They had the opportunity to visit history-charged places of the Neamț County (the monasteries of Probota, Neamț, Agapia and Varatic, and the Neamț Fortress), of Bucovina (the monasteries of Humor, Voroneț, Moldovița, Sucevița and Putna), as well as of Suceava, the old capital of Moldavia. Several debates and roundtables were organized during the excursion, as prolongations of the sessions.

The academic event of June 2005 actually represented a continuation of another international symposium, entitled *Aspects of Spiritual Life in South East Europe from Prehistory to the Middle Ages*. It took place in Iași too, in the period 17-20 October 2004, and it was organized by the above-mentioned Institute of Archaeology, with support from the ASTRA Association (“Mihail Kogălniceanu” Department). The proceedings of the 2004 symposium, in several languages, have already been published, by the same Trinitas Publishing House of Iași. Immediately after its publication the volume was praised by both Romanian and foreign specialists, as well as by a larger public interested in history.

The materials presented in the 2005 symposium will be included in two volumes, to be published towards the end of this year. The first volume, entitled *Ethnic Contacts and Cultural Exchanges North and West of the Black Sea from the Greek Colonization to the Ottoman Conquest*, is to be published by Trinitas. The same publishing house will publish the second volume, entitled *Ethnic Contacts and Cultural Exchanges North and West of the Black Sea from the Middle Ages to the Present*.

Taking into account the extremely favorable echoes raised by the two above mentioned symposiums, the Institute of Archaeology of Iași, in collaboration with other scientific and cultural institutions, intends to continue benefic research work, discussion and spreading, as widely as possible, of numerous aspects specific to the ancient and medieval history and archaeology of the Romanian space and of neighboring areas. Also, interested specialists in Romania and abroad will be offered the chance to gather, as regularly as possible, in Iași and in other Romanian centers. Such meetings will not only allow high-levelled discussions on present-day historiography, but they will also enhance maintenance and enlargement of contacts with prestigious research centers and individual research workers in the whole of Europe. In that respect, we announce that there is an intention of organizing another international symposium (Iași-Tulcea, 2007), on topics that envisage the whole circum-Pontic space during the ancient and the early Byzantine times. We only hope that we will be able to keep the same courage of mind that once made one of our chroniclers proudly assert that “true men are born in Moldavia too”.

LA CHRONIQUE DU COLLOQUE INTERNATIONAL
D'ARCHÉOLOGIE *CULTI ORIENTALI E TRADIZIONALI*
NEL PERIODO DEL PRINCIPATO NELL'AREA
DANUBIANO-BALCANICA, ACCADEMIA DI ROMANIA
IN ROMA, LE 21-22 AVRIL 2005

DE

DAN APARASCHIVEI

Le 21 - 22 avril 2005, Accademia di Romania in Roma et autres institutions de Roumanie et de l'étranger ont organisé un colloque international d'archéologie qui a réuni 35 participants.

Les boursiers archéologues, Christina Știrbulescu et l'auteur de ces lignes, c'est-à-dire, la génération 2004-2006, ont organisé cette manifestation scientifique sous la coordination du directeur de l'Académie, Dr. Dan Eugen Pineta.

D'ailleurs, ce symposium connaît sa deuxième édition. La première a eu lieu au printemps de 2004 et a été organisée par Adriana Panaite et Romeo Cârjan, les boursiers de la génération précédente.

Le sujet proposé dès la première édition a voulu aborder un domaine élargi, mais pas trop général, qui apporte des nouveautés dans la recherche archéologique pour la zone des Balkans et du Bas Danube. On a établi ainsi le titre du colloque: *Culti orientali e tradizionali nel periodo del Principato nell'area danubiano-balcânica*, sujet vraiment important pour l'archéologie et l'histoire antique du territoire danubien - balkanique.

La générosité du thème a justifié le grand nombre des participants, mais aussi la diversité des communications présentées pendant le colloque. L'intérêt et l'opportunité de cet événement scientifique à l'Accademia di Romania sont confirmés par les renoms des invités: des chercheurs scientifiques, des professeurs prestigieux, mais aussi, des jeunes chercheurs scientifiques de Roumanie, Italie, Bulgarie, Pologne, Serbie et Montenegro, Croatie, Allemagne, France.

Les institutions coorganisatrices représentent des centres scientifiques et d'enseignement de prestige: l'Université de Bucarest, Le Musée National d'Histoire de la Roumanie, l'Institut d'Archéologie « V. Pârvan » Bucarest, l'Institut d'Archéologie de Iași. L'implication des principaux instituts des recherches du pays confirme la durabilité et la crédibilité de l'acte scientifique. D'ailleurs, on désire une périodicité annuelle pour ce colloque qui puisse rendre à l'École roumaine d'archéologie à Rome son ancien nom illustre connu avant la IIème Guerre Mondiale.

Une nouveauté, par rapport au colloque de l'année précédente, l'a représentée la participation, comme organisateur, de l'Institut d'Archéologie et le Musée de Sofia, sous l'égide de l'Académie Bulgare de Sciences. Les institutions de l'étranger représentées à ce colloque sont aussi bien connues: Römisch- Germanische Kommission des Deutschen Instituts, Frankfurt am Main, Winkelmann - Institut der Humboldt - Universität zu Berlin, Institute of Archeology with Museum, Sofia, l'Université de Varşovia, l'Université de Belgrad, l'Université „St. Kliment Ohridsky” de Sofia, Università Roma Tre, Università di Messina, l'Institut d'Archéologie de Zagreb.

De Roumanie, L'Université « Al. I. Cuza » de Iași, l'Université Babeș Bolyai de Cluj et l'Institut de Recherches Eco Muséales de Tulcea y ont envoyé leurs représentants. La participation roumaine et

internationale a été remarquable. Voilà quelques noms de spécialistes en histoire romaine classique et en histoire des religions et de l'art romain: Prof. Dr. Mihai Bărbulescu, Prof. Dr. Alexandru Barnea, Prof. Dr. Miroslava Mirkovic, Dr. Gerda Sommer von Bülow, Dr. Gergana Kabackieva, Prof. Ennio Sanzi. En ce qui concerne la collaboration des Instituts des recherches et des Académies étrangers de Rome, le colloque a été honoré par la présence du Directeur de l'Institut Archéologique Allemand de Rome, Dr. Dieter Mertens, ancien collaborateur de l'illustre archéologue roumain, Dinu Adameșteanu.

Le premier jour a débuté par les allocutions officielles du Directeur de l'Accademia di Romania in Roma, Dr. Dan Eugen Pineta, du professeur Dr. Alexandru Barnea, le promoteur de cette manifestation scientifique et le représentant de la Faculté d'histoire de l'Université de Bucarest, du Dr. Grigore Arbore Popescu, historien et représentant de Consiglio Nazionale delle Ricerche et du Dr. Gergana Kabackieva, la représentante de l'Institut d'Archéologie avec le Musée de Sofia, coorganisateur de ce Colloque.

Le premier jour a été consacré aux cultes autochtones et aux divinités romaines. On a commencé la séance du matin avec six communications. On a présenté des thèmes concernant l'art romain provincial, les représentations iconographiques des divinités romaines, les institutions et les pratiques du culte. Après le déjeuner de premier jour, les discussions ont continué sur les valeurs de l'architecture et de l'art romain de la Cité Eternelle. Et pour les illustrer, les participants à ce Colloque International d'Archéologie ont été invités à Fori Imperiali. Grâce à la générosité de la firme qui s'occupe des fouilles, Archeometra SRL, les participants ont pu observer l'évolution de l'activité archéologique dans les forums romaines. Les informations scientifiques ont été complétées par les nouveautés des méthodes utilisées pour les fouilles des forums, les dernières découvertes scientifiques destinées à l'appui de l'archéologie moderne. Il foro di Triano, il foro di Augusto, il foro di Nerva, il tempio della Pace et il foro di Caesare ont été tour à tour visités et analysés par des spécialistes en domaine.

La deuxième partie du jour a été aussi pleine et concentrée. Souvent, les idées avancées ont créé des controverses. Les derniers exposés du jour ont fait des références à l'art romain provincial, au rite et rituel funéraire, aux institutions et prérogatives des sacerdotés.

La deuxième jour de communications a été partagé en deux thèmes: *Culti autoctoni e le divinità dei Romani* et *L'influsso delle religioni orientali*. La diversité et l'inédit des sujets proposés prouvent le haut niveau scientifique de la séance. On a remarqué que l'histoire de la religion romaine de Dacie fait le sujet de recherches pour des historiens étrangers comme Dr. Ennio Sanzi, *Note storico-religiose di teologia dolichena. L'apporto delle epigrafia della Dacia* et Dr. Alfred Schäfer, *Syrische Heiligtümer in der römischen Provinz Dakien*.

A la fin du colloque, dans une atmosphère optimiste et relâchée, tous les participants ont promis leur collaboration pour la troisième édition de cette manifestation scientifique internationale de Rome.

Les séances du Symposium International d'Archéologie seront publiées dans le prochain numéro de la revue de l'Accademia di Romania in Roma, *Ephemeris Dacoromana*, jusqu'à la fin de 2005. Cette publication sera la preuve de la qualité des études présentées et le comité scientifique en sera la garantie.

Pour conclure, on veut pour l'édition prochaine du colloque, au printemps de 2006, une plus large participation de Roumanie et de l'étranger, particulièrement de l'Italie. Et c'est parce que le sujet propose pour l'année suivante fait l'objet d'étude de plusieurs chercheurs scientifiques italiens de prestige. Il s'agit de la signification des images de Colonne de Trajan pour l'histoire de l'espace balkano - danubienne, dans le contexte général de l'Empire Romain.

BURSĂ DE STUDII ÎN ITALIA

DE

CORNELIA MAGDA-LAZAROVICI

În perioada 10 martie – 8 aprilie 2005, am beneficiat de o bursă din partea Fundației Rockefeller la Bellagio „Study and Conference Center”. Bursa menționată am câștigat-o împreună cu Prof. Dr. Gheorghe Lazarovici, de la Universitatea „Eftimie Murgu” din Caransebeș, pentru proiectul comun „Arhitectura Neoneoliticului din România”, care se va finaliza anul viitor prin publicarea a două volume.

Situat într-un cadru natural de excepție, pe malul lacului Como, acolo unde acesta se desparte în două brațe (Como și Lecco), Bellagio „Study and Conference Center” reprezintă pentru mulți oameni de știință, artiști sau persoane cu profesii liberale, un loc minunat pentru încheierea unor proiecte. Centrul are meritul de a reuni, așa cum am arătat, persoane din diferite domenii de activitate, ca rezidenți (circa 15 persoane), pe o perioadă de o lună de zile, sau participanții la conferințe pe diferite domenii (în fiecare săptămână o altă echipă). Citând din informațiile Fundației Rockefeller, anual aici se reunesc circa 140 de rezidenți și au loc aproape 50 de conferințe pe diferite teme (medicină, dezvoltare-subdezvoltare, moștenire culturală, economie, drepturile omului etc.).

Centrul este amplasat în două clădiri principale, Villa Serbelloni (fig. 1) și Maranese, ambele dotate cu tot confortul, la care se adaugă câteva mici studiouri, răspândite în parcul proprietății, în care rezidenții lucrează pe perioada de timp cât sunt la Bellagio. Villa Serbelloni are o sală de conferință de 50 persoane, dotată cu aparatul necesar, iar o altă sală mai mică de conferințe de circa 20 de persoane, se află lângă clădirea principală.

Fig. 1. Bellagio, villa Serbelloni.

În perioada menționată, împreună cu Prof. Dr. Gheorghe Lazarovici, așa cum am precizat, am lucrat la finalizarea manuscrisului referitor la „Arhitectura Neo-Eneoliticului din România”, beneficiind de toate facilitățile necesare (computer, scanner, imprimantă). A fost o perioadă extrem de fertilă, în care am reușit să redactăm circa 200 pagini și am verificat și corectat alte circa 300 pagini. Din acest punct de vedere, deci, putem aprecia că șederea la Bellagio a fost deosebit de fructuoasă.

Perioada de rezidență în acest loc minunat ne-a oferit posibilitatea de a cunoaște mai îndeaproape și alți rezidenți, care activau în diferite domenii: genetică, medicină, fizică, chimie, poezie, memorialistică, economie, drept, societăți private care ofereau sprijin psihologic persoanelor cu deficiențe de comportament etc. În fiecare săptămână, unul din rezidenții prezenți a ținut o conferință cu privire la proiectul la care lucra (Prof. Dr. John Schaffer, University of British Columbia, Canada: *Chirality in Chemistry and Everyday Life: A „Nobel” Concept*; Prof. Dr. Ann M. Banfield, University of California at Berkeley, S.U.A.: „*A Brief and Simplified Account of the Syntacticon*”; Daryl G. Dellora, Film Director Australia și John F. Hocking, Deputy Registrar, International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, United Nations, Haga, Olanda: „*From Nürnenberg to Dafur*”; Prof. Dr. Mark Berger, University of Missouri at Kansas City, Law School: „*Perspectives on the Right to Silence*”; ziarista Alla Aleksandra Yaroshinskaya de la Moscova, Rusia, a prezentat lucrarea pe care o pregătește pentru tipar, „*Chernobyl 20 Years Later: Big Lie*”; au citit din poemele lor poezii Yuyutsu Sharma din Nepal și Wesley McNair din S. U. A.; au prezentat proiectele artistice la care lucrau graficiană Laura Lio Martorelli, Spania și compozitorul Richard Festinger, de la San Francisco, S. U. A.; William Cleveland, Director, Center for the Study of Art and Community, Bainbridge Island, S.U.A. ne-a prezentat date referitoare la activitatea centrului său „*Shaman at the Gates*” etc.). În acest fel am avut ocazia de a cunoaște mai bine, preocupările, problemele, maniera de abordare, sau investigare din mai multe domenii. La rândul nostru am prezentat o conferință despre proiectul la care lucrăm, cu referire specială la câteva din cele mai impresionante construcții de cult preistorice. Discuțiile vii, dinamice, de un înalt nivel academic, ne-au ajutat să ne cunoaștem mai bine și în același timp ne-au oferit noi idei cu privire la abordarea proiectului nostru și am putut observa impactul acestuia asupra unui public cu o pregătire diferită de a noastră, interesat să cunoască cât mai multe lucruri legate de istoria, cultura sau preocupările noastre. Atmosfera deosebit de caldă, prietenoasă, care s-a stabilit între rezidenți, sau cu participanții la diferite conferințe („*Identity, Community and Economic Policy for the Poverty Alleviation*”, *Unprecedented Conversations: Broadening Notions of AIDS Treatment and Care*”, *Applying the World Health Organization Roadmap for End-of-Life Care in Diverse Health Care Systems*) era întreținută și de atitudinea personalului și a staff-ului Fundației Rockefeller de la Bellagio, condus de Pilar Palacia. Am legat prietenii cu toți rezidenții cu care am împărțit șederea la Bellagio, veniți din aproape toate colțurile lumii (Canada, S.U.A., Argentina, Rusia, Italia, Nepal, Gabon, Australia etc.) și mulți din ei și-au arătat interesul de a cunoaște mai bine România.

În drumul de întoarcere spre țară, am vizitat, la invitația unor arheologi de la Universitatea din Pisa, două obiective arheologice extrem de interesante: peștera Settecannelle de la Ponte San Pietro (fig. 2) și necropolele etrusce de la Sovana, ambele în Toscana (fig. 3-4). Cercetările interdisciplinare din peștera menționată, efectuate de Paola Ucelli Gnesutta de la Universitatea din Pisa, cu depuneri consistente din paleolitic și până în epoca bronzului, au dus la descoperirea a numeroase artefacte cu semne și simboluri, motiv pentru care este interpretat ca un loc de inițiere și spațiu de cult¹. În ceea ce privește Sovana, în perioada secolelor VI- III a. Chr., aici a funcționat unul din cele mai importante centre administrative și religioase etrusce.

Ultima destinație a fost Roma, unde am vizitat printre mai multe obiective istorice și arheologice, Muzeul „L. Prigorini”, de Preistorie și Etnologie și Muzeul etrusc. La Muzeul Prigorini, am avut plăcerea de a cunoaște pe Dr. Grazia Bulgarelli, directoarea muzeului, specialistă în paleolitic și pe Dr. Mario Mineo, specialist în neoliticul Italiei. Am făcut schimburi de publicații și am stabilit continuarea contactelor științifice

¹ Paola Ucelli Gnesutta, La grotta di Settecannelle (Ischia di Castr, VT), în R. Peroni, Lavinia Rittatore Vonwiller ed., *Ferrante Rittatore Vonwiller e la Maremma, 1936-1976*, Atti del Convegno 4-5 aprile 1998, Comune di Ischia di Castro, 1998, p. 141-154.

pentru viitor. O surpriză deosebit de plăcută ne-a făcut-o Dr. Grazia Bulgarelli, care ne-a recitat în românește versuri din Mihai Eminescu ! Domnia sa a studiat cu mai mulți ani în urmă limba română în cadrul unor cursuri de vară.

Fig. 2. Peștera Settecannelle.

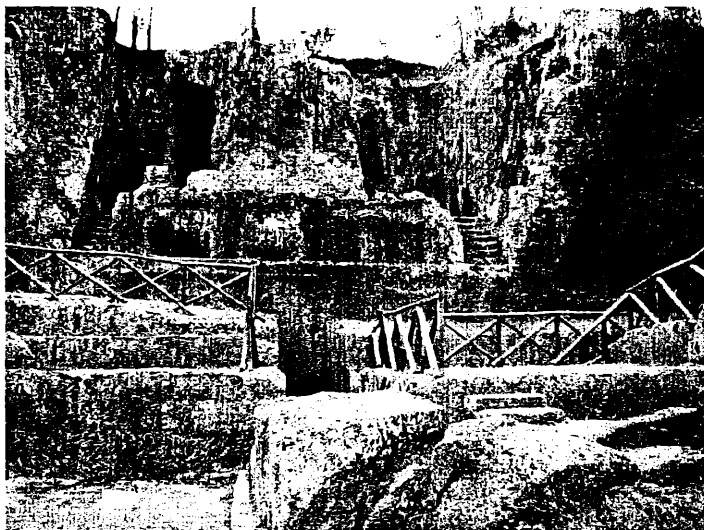

Fig. 3. Sovana, mormântul etrusc „Ildebranda”, cu cameră și monument funerar, sec. III-II a. Chr.

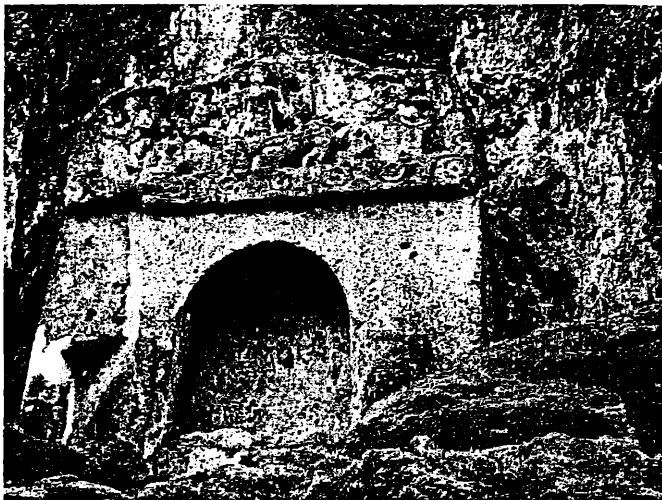

Fig. 4. Sovana, mormântul etrusc al „Sirenei”, cu fronton, sec. III-II a. Chr.

În încheiere îmi exprim satisfacția cu privire la perioada pe care am petrecut-o la Bellagio, la Centrul și Studioul Fundației Rockefeller. De asemenea, dorim să precizăm că reprezentanții Fundației Rockefeller și-au exprimat dorința ca mai mulți români să poată participa la concursul pentru rezidență sau conferințe și m-au rugat să fac cunoscut programul și scopul acesteia. Informații suplimentare pot fi găsite pe site-ul Fundației: www.rockfound.org/bellagio sau la E-mailul: bellagio_ny@rockfound.org.